الفرقان سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الفرقان — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٧)

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾

ލުޣަތު

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ = فُرْقَان ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ. (فُرْقَان އަކީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)۞ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް.۞ لِيَكُونَ = އެކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ لِلْعَٰلَمِينَ = عَالَمْ ތަކަށް.۞ نَذِيرًا ﴿١﴾ = نَذِيْر އަކީ ކަށުވަރި / إنْذار ދެއްވާ ބާރަވަރުކަށުވަރި.۞ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއި.۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ހުރިހާތަކެއްޗި.۞ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا = އަދި އެކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ނުހިފައްވައެވެ.۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ.۞ شَرِيكٌ = އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް.۞ فِى ٱلْمُلْكِ = ވެރިކަމުގައި / އެކަލާނގެ ރަސްކަމުގައި.۞ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ = އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ހައްދަވައިފިއެވެ.۞ فَقَدَّرَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެތަކެތި މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. ބާރާބަރުކޮށް ކުރެއްވިއެވެ.۞ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ = މިންވަރުކުރައްވާ މިންވަރަކުން.۞ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހިފައިފިއެވެ. يعنى: مشرك ން (إختيار ކުރިއެވެ.)۞ ءَالِهَةً = إله ންތަކެއް. ބުދުތަކެއް.۞ لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا = އެތަކެތި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ.۞ وَهُمْ يُخْلَقُونَ = އަދި އެތަކެތިވަނީ ހައްދަވައިގެންނެވެ.۞ وَلَا يَمْلِكُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ لِأَنفُسِهِمْ = އެތަކެތީގެ نفس ތަކަށްވެސް.۞ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا = ގެއްލުމާއި މަންފާއެއްވެސް އަދި مَنْفَع އެއްވެސް.۞ وَلَا يَمْلِكُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً = (މަރުވުމާއި ދިރުމެއްވެސް) އަދި ދިރުވުމެއްވެސް.۞ وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ = އަދި محشر އަށް ދިރުވުމެއްވެސް.۞ وَقَالَ

ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = އެބި ކާފަރުންނެވި މުޝްރިކުން ބުންޏެވެ. إِنۡ هَٰذَآ إِلَّآ إِفۡكٌ = މިއީ ހަދައިގެން އުޅޭ ދޮގެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ. ٱفۡتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލަޔަށް ހެދި. وَأَعَانَهُۥ عَلَيۡهِ = އަދި އެކަމުގައި މީހަކުން އެކަލޭގެފާނަށް އެހީވި. قَوۡمٌ ءَاخَرُونَ = އެހެން ބައެއްވެ. فَقَدۡ جَآءُو = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އައީ / އެމީހުން އައިސްފި. ظُلۡمًا وَزُورًا (٤) = އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގުވެ.

إِجْمَالِي މާނަ

(١) އެކަލާނގެ ޢަޒުމަތްތެރިކަން قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ (މުތަޢާލީ الله) بركاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ދެއްވުންތެރިކަ خيرات يعني: ހެޔޮކަންތައް ގިނަގުނަވެގެންވެއެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ އަޅާ عَالَمْ ތަކަށް نَذِيْر އަކު ކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. އެބަހީ: إنْذار ކުރައްވާ ބާރަކަށް ކަމުގައިވުމަށްޓަކައެވެ. އެއަޅާ އީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއީ) އެކަލާނގެއަށް އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން (އަދި އެންމެހައި ތަކެތި) މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުހިއްޕަވައެވެ. إختيار ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވެރިކަމާއި مِلْكِيَّة ގައި އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ تقدير ކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ އެއްޗަކަށްވެސް އެއެއްޗަކާ ހަމަޖެހޭ ރަނގަޅު صُلْحَ ވެރިވާގޮތަކަށް ހައްދަވާ ބަރާބަރުކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: مشرك ންގެމީހުން) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله ންތަކެއް ހިފައި إختيار ކުރިއެވެ. އެ إله ންތައް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ. އަދި އެތަކެތިވެސް ހެއްދެވިގެންވާ ތަކެއްޗެވެ. مَخْلُوق ންނެވެ. (خالق އެއްނޫނެވެ.) އަދި އެތަކެތި އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދިނުމަކަށްވެސް އަދި مَنْفَع އެއް ދިނުމަކަށްވެސް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެއްޗެއް މަރުގެނައުމަކަށްވެސް އަދި އެއްޗެއް ދިރުވުމަކަށްވެސް (މަރުން އަދި حياة އެއް) އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި މިނިވަންކަން محشر އަށް ފޮނުވުމަކަށްވެސް އެތަކެއްޗަކަށް مِلْكُ ވެގެން ނުވެއެވެ. މިހެން ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާނީ ކޮންފަދަ އުސޫލަކުންހެއްޔެވެ؟

(٤) އަދި ކާފަރުވީ މުޝްރިކުން ބުންޏެވެ. މި قرآن އަކީ އެކަލޭގެފާނު يعني: محمّد ގެފާނު އަމިއްލަޔަށް ހަދައިގެން އުޅޭ ދޮގެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ. އަދި އެކަމަށް އެކަލޭގެފާނަށް އެހީވީ ބައިވެރިވީ އެހެން ބައެކެވެ. (އެއީ يهودى ންނެވެ.) މިގޮތުން މިބައިމީހުން އެފަދަ ދޮގުވާހަކައެއް ހެދުމުގައި ހަދައިގެން ހަމަ އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގުވެރިކަން ގެނައެވެ. (قرآن އަކީ އަޅާ އެއްވެސް مَخْلُوقُ އަކަށް ހެދޭނެއެއްޗެއް ނޫނެވެ.)

وَقَالُوٓاْ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ وَقَالُواْ مَالِ هَـٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ ٱلظَّـٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلْأَمْثَـٰلَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٩﴾

ލުޣަތު

وَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ = (މި قرآن އަކީ: އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ބަޔާނު ތަޅުވާހަކަތަކެވެ.)۞ ٱكْتَتَبَهَا = އެކަލޭގެފާނު އެބަސްތައް ލިޔެ ގެންނެވީ.۞ فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އެބަސްތައް ކިޔައިދެވެ ގެނެވިއްޖެ. بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَنزَلَهُ = އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ.۞ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ = ސިއްރުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ.۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޭކަލަކަށްވުމުގައި.۞ وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން ބުންޏެވެ.۞ مَالِ هَـٰذَا ٱلرَّسُولِ = މިދި ކޮންކަމެއް رسول އަށް ހުރީ؟.۞ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ = ކާއެއްޗެހި ކައެވެ. (ކެއުމުގެ ބޭނުންވެއެވެ.)۞ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ = އަދި ބާޒާރުތަކުގައި (އެކިބޭނުންތަކަށް) ހިނގާވަޑައެވެ.۞ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ = އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް މަލާއިކަތް ބާވައިލެވި ނުލެއްވީ (ބާވައިލެއްވުމަށް) ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. (ނުވަތަ ބާވައިލެއްވުނުކަމަށްވަނީ.)۞ فَيَكُونَ مَعَهُۥ = އަދި އެބާކަލަކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވުމަށް.۞ نَذِيرًا ﴿٧﴾ = إنْذار ދެއްވާ ބާކަލަކު ކަމުގައި، ބިރުދައްކާ ބާކަލަކުކަމުގައި.۞ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް (ހަދާ ދިނީގެ) خزانة އެއްލައިނުލެވުނީމަ. (خزانة އެއް ނުލެވުނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟.)۞ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަގީޗާއެއް ވީނަމަވެސް.۞ يَأْكُلُ مِنْهَا = އޭގެން އެކަލޭގެފާނު ކެއުމަށްޓަކައި.۞ وَقَالَ ٱلظَّـٰلِمُونَ = އަދި އަނިޔާވެރިން (يعنى: مشرك ން) ބުންޏެވެ.۞ إِن تَتَّبِعُونَ = (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެން تبع ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ = سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކަށް މެނުވީ.۞

ٱنظُرۡ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ.۞ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް مثال ޖެއްސެވިގޮތް. ނުވަތަ مثال ޖެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުންކަން.۞ فَضَلُّواْ = ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކުޅެދުމަކަށް ނުވެއެވެ.۞ سَبِيلًا ﴿٩﴾ = (ސީދާ ތެދު) މަގަކަށް އަރުމަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥) އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ންގެ މީހުން - ބުނެއެވެ. (މި قرآن އަކީ) އިސްވެދިޔަ މީހުން ލިޔެއްކާފައިވާ އެއްޗެސް އަސްލުއްޔާތު ކުރީގެ ވާހަކަތަކެކެވެ. އެވާހަކަތައް އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވަނީއެވެ. ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެވިގަނީ ދެވެނީއެވެ. (އެކަންކުރަނީ يهودى ންނެވެ.)

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެ قرآن ބާވައިލައްވައިވަނީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިއްރުތަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ މަތިވެރި ވާގި الله އެވެ.

(٧) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ ކޮންކަހަލަ رسول އެއް ހެއްޔެވެ؟. އެކަލޭގެފާނުވެސް (އަހަރުމެން ފަދައިން) ކާތަކެތި ކައެވެ. (އަދި އެހެނިހެން ބާޒާރުގައި) ބާޒާރުތަކުގައި ހިނގަވައެވެ. (އަހަރުމެންނާ ތަފާތު ނިޝާނެއް ނެތެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި نَذِيْر އެއްގޮތުގައި (މީސްތަކުން ބިރުގެންނެވުމަށް) مَلاَئِكَة ބާލަވާ ނުފޮނުއްވީ ކީއްވެގެންބާއެވެ؟. ނުވަތަ މަލާއިކަތް ބާލަވާ ފޮނުއްވާން ނަމައެވެ.

(٨) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭނުންތައް ފުއްދުމަށް ރަނާއި ރިހީގެ خَزَانَة އެއް ދެއްވާން ނަމައެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އެއިން ކެއުމަށް ހެއްދެވިފައިވާ ބަގީޗާއެއް އެކަލޭގެފާނަށް ވާންނަމައެވެ. އަދި (مؤمن ންނަށް) مشرك ންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކާމެނުވީ ކަލޭމެން تَبَع ވެގެންވާކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެމިސާލުޖަހައިލީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކެބައްލަވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނަކީ سحر ޖެހިފައިވާ މީހަކުކަމުގައި ބުނެ އިންކާރުކުރިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދި ގޮސް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. އެހެންވީ ސީދާ حقّ ތެދުމަގަކަށް واصل ވުމަކަށް އެމީހުންނަށް ކުޅެދުމަކަށް ނުވާނެއެވެ.

تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًۢا ﴿١٠﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾ إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَٰلِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ﴿١٦﴾

ލުޣަތު

تَبَارَكَ = بَرَكَاة ވަންތަވެ ތިމާގެ ސިފަވެއްޖެ. ۞ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ
އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ ލައްވައިދެއްވާނެ ކަލާނގެ . ۞ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެ މާހެޔޮ އެއްޗެއް. ۞ جَنَّٰتٍ =
އެއީ ބަގީޗާތަކެވެ. قيامة ދުވަހުން (ސުވަރުގެ ތަކެވެ.) ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ދޮހޮރޭ. ۞
ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ۞ وَيَجْعَل لَّكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ލައްވައި. ۞ قُصُورًا ﴿١٠﴾ =
ގަނޑުވަރުތަކެއް. ۞ بَلْ كَذَّبُوا۟ = އަދި ކާފިރުންނެވެ.؟ އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ بِٱلسَّاعَةِ = قيامة
ދުވަހެވެ. ۞ وَأَعْتَدْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރީމެވެ. ۞ لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ = قيامة
ދުވަހެ ދޮގުކުރި މީހުންނަށް. ۞ سَعِيرًا ﴿١١﴾ = އަލިފާނެއް. (ނަރަކައެއް) ۞ إِذَا رَأَتْهُم = އަދި އެއަލިފާނަށް
ނުވަތަ އެނަރަކައަށް އެމީހުން ފެނިއްޖެއްޔާ. ۞ مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ = ދުރުދުރުގެ ތަނެއްގައި. ۞ سَمِعُوا۟ لَهَا =
އެނަރަކައިގެ ކަނޑުކަމުން އެމީހުން އަޑުއަހައިފިއެވެ. ۞ تَغَيُّظًا = ރުޅިވެރިކަމުގެ އަޑު. (އެއީ އެމީހުންގެ އަސްލުގެ
ރުޅިއަރައިގަތުމުގެ އަސްލުގެ ވާގައި ކެކިގަތުން އިވުމެވެ. ރުޅިވެރިކަމުގެ އަޑެވެ.) ۞ وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ = އަދި
އަސްލުގެ އަޑެއް ވާހަކަ. ۞ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا = އަދި އެނަރަކައިގެ ތެރެއަށް އެމީހުން އެޅުވިއްޖެއްޔާ /
އެއްލުވިއްޖެއްޔާ. ۞ مَكَانًا ضَيِّقًا = ހަނި ތަނަކަށް / ހަނިކޮށް. ۞ مُّقَرَّنِينَ = އެމީހުންގެ އަތްފައި
އެމީހުންގެ ކަރުތަކާއި ބަނދެވިގެންވާ حال . ގޮސްތަކުގެ ކައިރިވެގެންވާ حال ۞ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ = އެތާ
އެތާގައި އެމީހުން ދޮން ހަލާކުވުމަށް ގޮވައިލައިފިއެވެ. ۞ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ = ހަލާކު ހަލާކުއަށް. ۞ لَّا تَدْعُوا۟
ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ކަލޭމެން ނުގޮވާށެވެ. ۞ ثُبُورًا وَٰحِدًا = އެއްފަހަރު ހަލާކު. ۞ وَٱدْعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ގޮވާށެވެ. ۞ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ = އެތައްގިނަ ހަލާކު. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވަނީ އެއީތޯއެވެ؟ (ނަރަކަ ކަނޑުތޯއެވެ؟) ۞ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ =
ނުވަތަ جَنَّةُ الْخُلْد އެވެ ދާއިމީ ސުވަރުގެތޯއެވެ؟ ۞ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ = تقوى ވެރިންނަށް وعد

ހެދިވަޑައިގަތް. ❁ كَانَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެތަންވީއެވެ. ❁ جَزَآءً = (އެމީހުންގެ ހެޔޮ عمل ގެ) جزاء އެއްކަމުގައި / ދެއްވާދެއްވުމެއްކަމުގައި. ❁ وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ = އަދި (آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންގޮސް ރުޖޫޢަވާނެތަނެއްކަމުގައި. ❁ لَّهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާނގައިވެއެވެ. ❁ مَا يَشَآءُونَ = އެމީހުން އެދޭ އެއްޗެއް. ❁ خَالِدِينَ = އެމީހުން ދެމިހުރެ حال. ❁ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އެކަށީގެންވެއެވެ. ❁ وَعْدًا مَّسْـُٔولاً ﴿١٦﴾ = ސުވާލުކުރެވިގެންވާ وَعْدُ އެއްކަމުގައި ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ކަލޭގެފާނަށް އެއަށްވުރެ (އެބަހީ: އެމީހުން އެބުނާފަދަ ބަގީޗާއަކަށްވުރެ) މާހެޔޮ ބަގީޗާތަކެއް ކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެ ގޮތަކީ އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދެމިދެމިއޮންނަ ބަގީޗާތަކެވެ. (ސުވަރުގެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގަސްރުތަކުގެ ތެރެއިން ލައްވާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވޮޑިގެންވާ نعمة ތަކެވެ.

(١١) އަދި ހަގީގަތަކީ؟ އެމީހުން – يعني: މުޝްރިކުން - قيامة ދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި قيامة ދުވަސް ދޮގުކުރި މީހުންނަށް ހިފެހެއްޓެވުމަށް ނަރަކަ (އަލިފާނުގެ) ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٢) އެނަރަކައަށް އެމީހުން ދުރުހިސާބަކުން ފެނިއްޖެއްޔާ އެބޮޑު ރުޅިއައިސްގަސް ހަޑިއަޑުއަހާނެއެވެ. އަދި އެބޮޑު ރުޅިއައިސް ހަދާއަޑާ އެމީހުން އަހާނެއެވެ.

(١٣) އަދި ކަށިތަކުގެ ތެރޭގައި ވާ ތަނެއްގައި (އެމީހުން ބަނދުކުރެވިފައިވާ حال) އެނަރަކައިން ހަނި އަދި ދަތިތަނަކަށް އެމީހުން އަޅުއްލެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެތަނުގައި ހަލާކު ބޭނުންވެއެވެ. "އޭ ހުރި ހަލާކެވެ ބޮޑު ކަލާމެވެ."

(١٤) (އެވަގުތު އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) މިއަދު ކަލޭމެން ހަލާކުގައި އެއްފަހަރު ހަލާކުއެދި ނުގޮވާށެވެ. އަދި އެތައްފަހަރު ހަލާކަށް ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ.

(١٥) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަޑުގަދަ އެއަޑުގެންވާ އެނަރަކައެއްތޯ؟ ނުވަތަ تقوى ވެރިންނަށް ދެއްވުމަށް وَعد ވެވިގެންވާ (الله އެމީހުންނަށް ދެއްވާނަމަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ) جَنَّةُ الْخُلْد އެވެރިކަން (ދެމިހުރުން) ސުވަރުގެއެއްތޯ؟ އެތަން އެމީހުންގެ އެވަނީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮ عمل އާއި ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ބަދަލުއެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި آخرة ގައި އެމީހުންގޮސް ރުޖޫޢަވާނެތަނެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٦) އެސުވަރުގޭގައި އެމީހުން އެދޭއެއްޗެއް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއި އެމީހުން ދެމިހުރޭ حال ގައެވެ. އަދި އެކަމަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ސުވާލުކުރެވިގެންވާ وعد އެކެވެ. (مؤمن ންނަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވުމަށް ސުވާލުކުރައްވާފައިވާ الله އަށް دعاء ކޮށް ދަންނަވާފައެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އެސުވާލުކުރައްވާނެކަމަށް الله ވަނީ އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެފައެވެ. والله أعلم)

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَكَانُوا۟ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ = އަދި އެދުވަސް އެއްކޮށްދެއްވާދުވަހު / محشر ކުރައްވާދުވަހު.۞ وَمَا يَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗާއި.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحی ކުރައްވާނެއެވެ. (مَعْبُود ނުވަތަ އިލާހު ކަމުގައި ވެވުނުތަކެއްޗަށް)۞ ءَأَنتُمْ = ކަލޭމެން ގެއްލުވީތޯ؟. أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަޅުތަކުންނަށް މަގުފުރައްދީ.۞ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އަމިއްލައަށް މަގުފުރެދިގެން ގޮސްތޯއެވެ؟۞ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.۞ مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ = އަޅުގަނޑުމެން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.۞ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ހިފުމަށް إختيار ކުރުމަކީ.۞ مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަރަހައްދުވެރިއަކު.۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.۞ مَّتَّعْتَهُمْ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (ދުނިޔެއިގެ صحة ގެ ތެދުސްބަރުން) މުދާއާއި ދުނިޔޭގެ އުފާތައް ދެއްވީއެވެ.۞ وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް.۞ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ = އެމީހުންނަށް ذِكْرُ ހަނދާންނެތިއްޖައުމަށްދާންދެން. (ރަސޫލުންނަށް ބާވައިލެއްވިއެތި ހަނދާންނެތިއްޖައުމަށްދާންދެން)۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވީ.۞ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ = ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކަށެވެ.۞ فَقَدْ كَذَّبُوكُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ކަލޭމެންގެ ބަސްތަކަށް ދޮގުހެދީ.۞ بِمَا تَقُولُونَ = ކަލޭމެން ބުނާބަހުން.۞ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ = ފަހެ ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.۞ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا = (الله ގެ عذاب) އެބަޔަކާ ދުރުކުރުމަކަށް އަދި نَصْر ލިބިގަތުމަކަށްވެސް.۞ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން (شِرك ކޮށް) نفس އަށް އަނިޔާވެރިވާމީހާ.۞ نُذِقْهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ރަހަ ބަލައިލައްވާނެއެވެ.۞ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾ = ބޮޑުވަރުގެ عذاب އެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި އުމުރުން – يعنى: قيامة ދުވަހުކިރިމުން – އެއްކުރައްވާދުވަހު محشر ކުރައްވާދުވަހު އަދި الله ފިޔަވައި އުޅުނު އަޅުކަންކުރެވިތަކެއްޗާއި އެއްކުރައްވާދުވަހު އެކަލާނގެ އެތަކެއްޗަކަށް – އެބަހީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަންވެދުން ތަކެއްޗަކަށް - وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް މިއީ އަޅުގަނޑުމެން ގުޅުވައިދިނީ ކަލޭމެން ގޮތެވެ. ނުވަތަ އުމުރުން އަމިއްލައަށް ހެދި މަގުފުރެދިއްޖައީތޯ؟.

(١٨) އެތަކެތި الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަރަހައްދެއް ولى އަޔާ ހިފާ إختيار ކުރުމަ އަހުރެމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އިބަރަސްކަލާނގެ އުމުރުންނަށް އުމުރުގެ ކާބަފައިންނަށް (މުދަލާއި صحّة ދިގުމުން) މުއްސަނދިކަމާއި نعمة ތަނަވަސްކަމެވެ. އެއީ އިބަރަސްކަލާނގެ رسول ނަބިއްޔާ ތަވައްކުލްވާ هداية އާ ދުރުވެގެ އުމުރުން ހަނދާންނެތިއްޖައުމަށްދާންދެންނެވެ. އަދި އުމުރުން ވީ ހަލާކުވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ. އުމުރުން މަގުފުރެދުނީ ހަމައެކަނި އަމިއްލައަށެވެ.

(١٩) (ދެންފަހު الله ފިޔަވައި އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންވެދުން ތަކެތި އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބުރިއަރުވަމުން ވަޙީ الله تعالى އެހާދުރުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. އާ މިއީބަލުމުންނާވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިޔަބުނާބުނުމާއި އެތަކެތި ދުވަސްކުޑެއްވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަށް الله ގެ حضرة ން އަލުވާލާނެ عذاب އެއް އެހެނެއްކުރާތަކަށް އަނބުރައިލުމަށް ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެ ނުވާނެއެވެ. (އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް) نصر އެއް ދިނުމަށްވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެ ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރެ شِرك ކުރި نفس އަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއްގެ ރަހަ ދައްކަވާނީމެވެ.

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

ލުޣަތު

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ

= رسول ބޭކަލުންނުކުރެން.۞ إِلَّآ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންވާ ގުނުވި.۞ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ =

ކާތަކެތި ކެއިއްވާކަމުގައި.۞ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ = އަދި އެބޭކަލުން ބާޒާރުގައި ހިނގާވާކަމުގައި.۞

وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު

އަނެއްބަޔަކަށް.۞ فِتْنَةً = ފިތުނައެއްކަމުގައި. (އެއްބަޔަކަށް ނަޞީބުކަން - އަނެއްބަޔަކަށް ފަގީރުކަން. އަނެއްބަޔަކު

فقير ކަމުގައި އަނެއްބަޔަކު މުއްސަނދިކަމުގައި)۞ أَتَصْبِرُونَ ۗ = ކަލޭމެން ކެތް ކުރާނަމުތޯއެވެ؟۞

وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ މާތްވެގެންވާ އެއްޗެހީގެ حال ތަކަށް

ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި އެއްވެސް رسول ބޭކަލެއް އޭބަކަލުން ކާނާ ކެއިންކުރުއްވައި އަދި އަވަށްތަކުގެ ބާޒާރުގައި ހިނގަވާ އެއްވެސް ބޭކަލުން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ކެއިންކުރުއްވައި ބާޒާރުގައި ހިނގާ ހުރެއްވެއެވެ.) އަ މިސްކީނުކަންނެތެވެ. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު ފަހެ އަނެއްބަޔަކަށް إمتحان އެއް ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކަށް نبى ކަންދެއްވައި އަނެއްބަޔަކަށް ފިރިކަންދެއްވައި އަނެއްބަޔަކު މުއްސަނދިކުރައްވައި އަދި އަނެއްބަޔަކު فقير ނުކުރުމުގައި ދޫން މިހެންނެވެ..... ކޮންމެބަޔަކުވެސް އެބަޔަކަށް ދެވުނު އެއްޗަކަށް ރުހުމެވެ. محمّد ގެފާނަށް ދުނިޔެ ނުދެއްވައި نبى ކަންދެއްވީ މިގޮތުންނެވެ..... والله أعلم) ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް ދެވުނު ތަކެއްޗަށް ކެތްކުރާނީހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ބޮޑުކަލާނގެ އެއްބަޔަކުގެ حال ތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾

މުފުރަދާތު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ = އަދި ބިރުވެތިނުވާމީހުން (ނުވަތަ ނާއުއްމީދުވާމީހުން) ދުށުމެވެ.۞ لِقَآءَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު.۞ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވާށް ނުވީއެވެ. (ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟.)۞ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތް ބޭކަލުން.۞ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا = ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ربُّ އަހުރެމެންނަށް ފެންނާނަމައެވެ.۞ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. - كِبْرُ ވެރިވެއްޖެއެވެ.۞ فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް.۞ وَعَتَوْ = އަދި އެމީހުން (ބޮޑާކަމުގައި) ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ.۞ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހައްދުފަހަނައެޅުމަކުން.۞ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = މަލާއިކަތްބޭކަލުން އެމީހުންނަށް ފެންނަދުވަހު.۞ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއްނުވެއެވެ.۞ لِّلْمُجْرِمِينَ = ކުށްވެރިންނަށް / مُجْرِم ކުށްވެރިޔާ.۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.۞ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ = (ކަލޭމެންނަށް އުފާވެރިކަމެއް ލިބުން حَرَام އެވެ އަދި حَرَام ވެވިގެންވެއެވެ.۞ وَقَدِمْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިންމަވައިފީމެވެ. އިރާދަކުރައްވައިފީމެވެ.۞ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ = އެބައިމީހުން ކުރި يعنى: އެ مجرم ނުބައިމީހުން ކުރި عمل ތަކާއިމެދު.۞ مِنْ عَمَلٍ = عمل ތަކުގެ / ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން.۞ فَجَعَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަދައްވައިފީމެވެ. (އެ عمل ތައް ހަދައިލެއްވީމެވެ.)۞ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ = (އަލިފަލަށްވާ ދޫދުއްލި) ފެންނަ ކުނިހިއްލަކަށް.۞ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން / ސުވަރުގެވަންތަވެރިން.۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.۞ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا = قرار ވުމަށްތަނަށް ހެޔޮ ކަމުގައިވާނެއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.)۞ وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ = އަދި قَيْلُولَة ކުރާ ތަނުގެ ބޮޑު ރަނގަޅު ތަނެއްކަމުގައިވާނެއެވެ.۞ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ = އަދި އުޑު ފަޅައިގެން ދާނެ ދުވަހު.۞ بِٱلْغَمَٰمِ = غَمَامُ ގެ ސަބަބުން (ހުދުވިލާގަނޑުގެ ސަބަބުން.)۞ وَنُزِّلَ

ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = އެބީ މަލާއިކަތު ބޭކަލުން ފައިބާވަޑައިގެންނަވައި.۞ تَنزِيلاً (٢٥) = ކަނޑައެޅިގެން ފައިބާވަޑައިގަތުމަކުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އެބީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަކަށް ބިރުވެރި ނުވާމީހުން ނުވަތަ އުއްމީދު ނުކުރާމީހުން ބުނެއެވެ. (محمّد ގެފާނަށް رسول އަކު ކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް) އަހުރެމެންގެގާތަށް ملائكة ބޭކަލުން ފޮނުއްވާށޭ ނަމަވެއެވެ. ނުވަތަ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟. ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ربّ އަހުރެމެންނަށް ފެންނާނަމަވެއެވެ!. (އެބުން އުކާފާރުގެ އުކާފޮށިގެންގެ رسول ކަން ދޭހަކުން އަންގަވައިދީފައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ مشرك ންގެ މީހުން ބޮޑާވެ އެބީ ބޮޑާކަމާއި ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެންއެވެ.

(٢٢) އެބީ އެމީހުން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ދެކޭދުވަހުން އެބަހީ: قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއް އެ مجرم ންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން (އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.) އުފާވެރިކަން ކަލޭމެންނަށް حرام އެވެ. އަދި حرام ވެވިގެންވެއެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުން يعنى: مُجْرِمُ ންގެ މީހުން ކުރިންވަ ކުރިއްޔާ عمل އަކާއިމެދު އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ހެޔޮކަމާ އެތަކެތި ވައިގައި ބުރަހިގެންދާ ކުނިދަނޑި (ނުވަތަ ޒަރުރާ ހުސްގޮތް ހުސްވާ ކުނިދަނޑި) ފަދައިން އެމީހުންގެ عمل ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަދައްވަމެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ عمل ނަ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

(٢٤) އެދުވަހުން ސުވަރުގެވެރިންގެ އުޅުމަށްވީ قرار ވުމުގެ ތަން ހެޔޮވެގެންވާ ތަނަކަށްވެއެވެ. އަދި އެމީހުން قَيْلُوْلَة ކުރާތަން އަރާމުކުރާތަން ރަނގަޅު ފެއްކާވިގެންވެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(٢٥) އަދި غَمَامُ ވިހަފައި (އެބަހީ: ހުދުވިލާގަނޑެއް) އުޑު ފަޅައިގެންދިޔަ ކުރިނޑު އަދި ކަނޑައެޅިގެން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ފޮނުއްވާ (ބިމަށް ފައިބާވަޑައިގެންނަވާ ދުވަސް ހަނދުމަކުރާށެވެ!. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.)

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِى ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾

މުފްރަދާތު

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ = އެދުވަހުން حقّ ވެރިކަން (ރަސްކަން) އޮންނާނީ.۞ لِلرَّحْمَٰنِ = ކަނޑައެޅިގެން رحمن ވަންތަ الله އަށެވެ.۞ وَكَانَ يَوْمًا = އަދި އެއީ ދުވަހެއްކަމުގައިވިއެވެ.۞ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް.۞ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ = ދަތި އުނދަގޫ.۞ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ = އަދި އަނިޔާވެރިޔާ ދަތްއަޅާދުވަސް (ހިތާމަކުރާތީވެ.)۞ عَلَىٰ يَدَيْهِ = އޭނާގެ ދެއަތުގައި.۞ يَقُولُ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ.۞ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ = އޭ އަހުރެން ހިފާ إختيار ކުރިނަމަ އަހުރެންނަށް ކޮންމެވެސް ރަނގަޅުމަގެއްވެ؟۞ مَعَ ٱلرَّسُولِ = رسول އާއެކުގައި.۞ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ = މަގެއް.۞ يَٰوَيْلَتَىٰ = އޭހުރި ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!۞ لَيْتَنِى = އަހުރެންނަށް ކޮންމެވެސް ރަނގަޅުވީސްނަމައެވެ؟۞ لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا = އަހުރެން އެފުލާނާ ނުހިފިނަމަ إختيار ނުކުރިނަމަ.۞ خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ = ލަދުވެރި ކަލޭގަ. رحمة ލިބިކަލާގައި.۞ لَّقَدْ أَضَلَّنِى = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަހުރެން މަގުފުރެދިއްޖައީއެވެ.۞ عَنِ ٱلذِّكْرِ = ذِكْر ން. (قرآن އަދި إيمان ފުރުން)۞ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى = އެ ذكر އަހުރެންގާތަށް އައުމަށްފަހު.۞ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި ޝައިޠާނާވިއެވެ.۞ لِلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް.۞ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ = ކުރިލެއްޕާ ކަލޭގައި / ދުރަކުރަދޭކަލޭގައި.۞ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ = އަދި ސިފާ رسول އާ ވިދާޅުވާނޭއެވެ.۞ يَٰرَبِّ = އޭއަހުގެ ربّ އެވެ.۞ إِنَّ قَوْمِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހާގެ قوم ގެމީހުން.۞ ٱتَّخَذُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހަދައިފިއެވެ. هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قرآن .۞ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ = ދުރުކޮށްލެވިފައިވާ އެއްޗަކަށް. (ކިޔަނުދީމި ޝާކަސްފައި ނުވަތަ ހިތަޖެހޭޒަލްތަރުން ބައްލަވާފައިވާ އެއްޗަކަށް)۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އެދުވަހުން ވެރިކަމާއި ރަސްކަން ހަޤީޤަތުގައި حقّ ގޮތުގައި އޮންނާނީ ހަމަ ސިފަ رحمن ވަންތަ الله އަށެވެ. އަދި އެދުވަހަކީ ކާފިރުންގެމައްޗަށް ދަތިއުނދަގޫ ދުވަހަކަށްވާނެއެވެ.

(٢٧) އަދި އަނިޔާވެރިޔާ (مشرك މީހާ) އޭނާގެ ދެއަތުގައި އޭނާ ދަތްއަޅާދުވާނެ (ހިތާމަކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ!). އޭނާ قيامة ދުވަހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެން رسول އާއިއެކު މަގެއްހިފައި އެކަލޭގެފާނުގެ މަގާއި تبع ވެވުނުނަމަ ކޮންތާކު ރަނގަޅުވީސްއެވެ.؟

(٢٨) އޭ އަހުރެންނަށްހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. (رسولާގެ މަގުދޫކޮށް) އެފުރިމީހާ އަހުރެންގެ رحمة ތެރިއަކުކަމުގައި (تبع ވާނެ މީހަކުކަމުގައި) ނުހިފުނުނަމަ ކިހާރަނގަޅުވީސްއެވެ؟.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެފަރާތުގެ تبع ވީފަރާތް އަހުރެން قرآن އަށް إيمان ވުމުން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ. އެއީ އަހުރެންނަށް އެ ذِكر (އެބަހީ: قرآن އަށް އިމާންވާންވާނެކަން) އައުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި شيطان އާ ވަނީ އިންސާނާއަށް ކަރުވެރި އަދި ދޫކޮށްލާ މީހަކުކަމުގައެވެ.

(٣٠) އަދި (އަނިޔާވެރިން އަޅުވެތިކަމުގައި އެމީހުން ދެކޮޅަށް ދުވަހުން يعني: قيامة ދުވަހުން) رسول صلّى الله عليه وسلّم الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުގެ قوم ގެމީހުން މި قرآن އަދި ދުރުކޮށް އެއްލާލާފައިވާ އެއްޗަކަށް ހަދައިފިއެވެ.

- ދަންނަވާނެއެވެ. މިއާޔަތުގައި قرآن އަށް حكم ނުކުރާ އަދި އޭގައިވާގޮތަށް عمل ނުކުރާ ކާފިރުންނަށް الله ގެ حضرة ން އަންނާނެ ބިރުވެރި وعيد ގެ ބަސްތަކެވެ. ބިރުވެރި ބަސްތަކެވެ. قيامة ދުވަހުން الله ގެ حضرة ގައި މާތްވެގެންވާ رسول شكوى ދަންނަވާނެއެވެ. قرآن އާއިމެދު أمّة ގެމީހުން ކަންތައްކުރި إهانة ތެރި ގޮތާއިމެދުގައެވެ. ތެދުތެދުން ދަންނަވާނަމަ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ عمل މިހިރީ ހަމަ ސީދާ އެއާއިޚިލާފަށެވެ. قرآن ގެ حكم ތައް އެއްކިބާކޮށްލެވިފައެވެ. މާދަމާ އަވައްޓަރި قانون ތަކާއި قوعد ތަކަށް ހާލު މާބޮޑުކޮށްލައިގެން قرآن އަށް މާބޮޑަކަށް ހިތްވަދެ ނުވާނެއެވެ. އެނގޭ ބަޔަކު ޖާހިލުކަމުގެ ބާރުގައި ނުވަތަ ދުނިޔާވީ ފައިދާ ސަލާމަތްކުރުމަށް ތަޢާލަގުވާގޮތަށް ބަދަލުކޮށްލައިފިއެވެ. ޖާހިލު ބަޔަކު ހިތުން މަތިވެރިކުރާ مقصد ތަކަށް ނުނަގާ ނަމަވެސް رسول އާއަށް ވެސް ނުނަގާ تأويل ތަކެއް އެފަދަ ބައެއް ނަގައިދާއިރު އަދި އެދުނުގައި ދޭތެރެއެކެވެ. والعياذ بالله

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: محمّد ގެފާނަށްވެސް عَدُوّ ތަކެއްލެވިފައިވާފަދައިން ✻ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ = ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް މިމަންނަބަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.✻ عَدُوًّا = عداوة ތެރިއަކު. (ނުވަތަ عداوة ތެރިން)✻ مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ = مُجْرِم ންގެތެރެއިން. (ނުބައި ނުހަރު މީހުންގެތެރެއިން)✻ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.✻ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ = ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފަރާތަކަށްވުމުގައްޔާއި އަދި نصر ދެއްވާ ފަރާތަކަށްވުމުގައި.✻ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީހުން ބުންޏެވެ.✻ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާނެތޯ ނުލައްވެވީ. (ނުވަތަ ބާވައިނުލައްވައީ ކީއްވެގެންބާވައްޔެވެ؟)✻ ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن.✻ جُمْلَةً وَٰحِدَةً = އެއްފަހަރާއެކަށް އެއްކޮށްލައި.✻ كَذَٰلِكَ = އެގޮތަށް (އެބަހީ: އެއްފަހަރާ ބާވައިނުލައްވައި)✻ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ = މިމަންނަބަސްކަލާނގެ އެ قرآن ސާބިތުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.✻ فُؤَادَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރަކު.✻ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ = އަދި މިމަންނަބަސްކަލާނގެ އެ قرآن ވަކިވަކިން ކިޔަވައިދެއްވީމު ثابت ކުރައްވާ بيان ކުރައްވައިދީފީމެވެ.✻ وَلَا يَأْتُونَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުން ނުގެނެސްއެވެ.✻ بِمَثَلٍ = އެއްވެސް މިސާލެއް.✻ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ = މިމަންނަބަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (އެ مِثَالُ بَاطِلُ ވާހަކަ) حقّ ތެދު ގެންނަވައިގެންމެނުވީ.✻ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ = އަދި އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ބަޔާން تفصيل ލާއި.✻ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ = އެމީހުންނަކީ يعنى: އެ مشرك ންނަކީ، محشر ކުރެވޭނެ މީހުންނެވެ.✻ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ ވެއްޓި.✻ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް.✻ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުންނަކީ.✻ شَرٌّ مَّكَانًا = ތިބޭ ތަނުގެ ގޮތުން ނުބައިވެގެންވާ ބައެވެ.✻ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ = އަދި މަގުގެ ގޮތުން އެންމެ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެވެ.✻ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް (توراة)۞ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ =
އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކުލެއްވީމެވެ.۞ أَخَاهُ هَـٰرُونَ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون
ގެފާނު.۞ وَزِيرًا (٣٥) = ވަޒީރަކުކަމުގައި. ވާގިވެރިއަކުކަމުގައި.۞

إِجْمَالِى މާނަ

(٣١) އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށްވެސް عَدُوّ ހެދެއްވިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ نبى އަކަށްވެސް مُجْرِم ންގެތެރެއިން (ކުށްވެރި ނުބައި މީހުންގެތެރެއިން) عدوّ ން ލެއްވީމެވެ. އަދި (އެ رسول الله ސ.ވ.) ކަލޭގެފާނަށް ހިދާޔަތްދެއްވުމަށާއި ކާފަރުންގެ ބޮޑުކަން ކަޑައްކާލައްވަން ކަމުގައިވާ نصر ދެއްވުމަށް ކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣٢) އަދި ކާފަރުންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް މަތިވެރިކަން އެލިއައިކަން އެއްފަހަރާ قرآن ބާވައި ނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. ނޫނީމަ އެއްފަހަރާ ބާވައިލައްވާނެކަމުއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވައެވެ.) އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ސާބިތުކުރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ވަރަށްރަނގަޅަށް ثابت ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީމެވެ.

(٣٣) (އެ رسول الله ސ.ވ.) ކަލޭގެފާނަށް އަރިހަށް އެމީހުންގެނައި (އަދި ގެނަސް) ކޮންމެ މިސާލަކަށް އެ مثال އެއް باطل ވާގޮތަށް ތެދު حقّ بيان ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނަސް ނުދެއްވާ އެއް مثال އެއްވެސް އެ مشرك ންގެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އަރިހަށް ގެނަސް ނުދެއެވެ. އަދި އޭގެ ރަނގަޅު ބޮޑު تفصيل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގެނަސްދެއްވަމެވެ.

(٣٤) އެ مشرك ންނަކީ އެމީހުންގެ މޫނުމަތި ވަޅަށް ނަރަކައަށް އެއްދަރުވާނެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ތިބާމީހުންގެ ބޮޑުން ނުބައިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެންމެބޮޑަށް މަގުފުރެދި ގޮސްފައިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއިއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون (عليه السّلام) ވާގިވެރި އަރިހުގައި ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا فَدَمَّرْنَـٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ أَغْرَقْنَـٰهُمْ وَجَعَلْنَـٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَـٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

މުފްރަދާތު

فَقُلْنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ.❁ ٱذْهَبَآ = ތިޔަދެމީހުން ދެބަފުޅުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. (ޤައުމަށެވެ.)❁ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ގާތަށް.❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ فَدَمَّرْنَـٰهُمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.❁ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކު ކުރެއްވުމަކުން.❁ وَقَوْمَ نُوحٍ = އަދި نُوحُ عليه السّلام ގެ قوم .❁ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ = އެމީހުން رسول ން ދޮގުކުރިހިނދުން.❁ أَغْرَقْنَـٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ.❁ وَجَعَلْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ.❁ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ = މީސްތަކުންނަށްޓަކައި عِبْرَة އެއްކަމުގައި.❁ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.❁ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.❁ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ = އަދި عَاد ޤަބީލާގެ މީހުންނާއި ثُمود ޤަބީލާގެ މީހުން. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)❁ وَأَصْحَـٰبَ ٱلرَّسِّ = އަދި رَسُّ ގެ އެކުވެރިންނާއި. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)❁ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެދެމެދުގައިވާ އެތައް قَرْن ތަކަކާއި. (އެތައް أمّة ތަކަކާއި.❁ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ = ގިނަވެގެންވާ.❁ وَكُلًّا = އަދި އެހުރިހާ أمّة އެއް.❁ ضَرَبْنَا لَهُ = އެ أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖެއްސެވީމެވެ. (بيان ކޮށްދިނީމެވެ.)❁ ٱلْأَمْثَـٰلَ ۖ = مثال ތައް. حجّة ތަކާއި دليل ތައް.❁ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއް.❁ تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކުކުރެއްވުމަކުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.❁ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يعنى: މި قرآن ދެކޮޅު އެއްޗެހިދޭމީހުން) އައީމެވެ.❁ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ = ރަށަށް (سَدُوم ރަށް / لوط ޤައުމުގެމީހުން އުޅުނު ރަށް)❁ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ = ވާރޭ ވެހުނު.❁ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ = ނުބައިވެގެންވާ ވާރޭ. (ހިލަވާރޭ)❁ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ = އެމީހުން يعنى: މި

مشرك ން) ދެކެނުވޭހެއްޔެވެ؟ ✿ يَرَوْنَهَا = އެރަށް ދެކެމުންދިޔައީ. ✿ بَلْ كَانُوا = އަދި ހައެއްޔެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނީ. މި مشرك ންނީ. ✿ لَا يَرْجُونَ = ބިރުގަންނަ ނުވާ ކަމުގައެވެ. / އުއްމީދު ނުކުރާ ކަމުގައެވެ. ✿ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ = قيامة ދުވަސް. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި އެދެބޭކަލުންނަށް މާތްރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. މާތްރަސްކަލާނގެ آية ތަކެއް ދޭހަ ކުރި މީހުންގެ ގާތަށް (މާތްރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި علامة ތަކެއް ދޭހަކުރި މީހުންގެ ގާތަށް يعنى: فرعون އާއި އޭނާގެ قوم އަށް) ދިޔައީގެ ދަޢުވަތުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެއީ އެމީހުންނަކީ ތެދުކަލަން ޒަވައިތައްވާށެވެ. ދެން އެބައިތެރިން ވަޑައިގެންނެވުމުން ބާރަބަންޑުކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހު (އެމީހުން ހަލާކުކޮށްލެއްވިކަމުގެ) މާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއްކޮށް ހަލާކުކޮށްލެއްވިއެވެ.

(٣٧) އަދި نوح عليه السّلام ގެ قوم ، އެމީހުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިހިނދުން މާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރައްވައި ހަލާކުކޮށްލެއްވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްވާ عِبْرَة އަކާއި މާތްރަސްކަލާނގެ قدرة ދޭހަކުރާ دليل އެއްކަމުގައި އެމީހުން ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ންނަށް - ވޭންދެނިވި عذاب އެއް މާތްރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.

(٣٨) (އަދި عاد ބަޔަކުމީހުންނާއި ثُمود ބަޔަކުމީހުންނާއި އަދި رَسُّ [1] (ވަޅު) ގެ އަހުލުވެރިންނާއި އަދި އެދުވަސްވަރުގެ އެތައް أمّة ތަކެއް (މާތްރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވިއެވެ.)

(٣٩) އަދި އެއިން ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް މާތްރަސްކަލާނގެ مثال ތައް ޖެއްސެވުމައި حجّة ތައް بيان ކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބައެއްވެސް (ނަސޭހަތްނުލިބިގަނެވުމުން) އެބައިމީހުން ހަލާކުކުރައްވައި ބަރުބާދުކޮށްލެއްވިއެވެ.

[1] رَسُّ އަކީ ބީރު ވަޅުގަނޑެއްގެ ނަމެވެ. އެއީ إنْطَاكِية ގައިވާ ވަޅެކެވެ. حَبِيْبُ النَّجَّار މަރާލައި ވަޅުލީ އެވަޅުގައެވެ. يسن ސޫރަތުގެ ترجمة ގައި އޭނާގެ ވާހަކައެވެ. - زُبْدَةُ التّفسير -

(٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވާ ވާރޭވެހުމުން ރަށަކަށް މިމީހުން يعنى: مكّة ގެ مشرك ން އައެވެ. (އެރަށް ކަމުދިން ޢައިޝްކުރާ ރަށެކެވެ. އެއީ سَدُوم އެވެ. لُوط ބަޔަކުމީހުންގެ ރަށެވެ.) އެމީހުން ފަހެ އެރަށް ދެކެމުންދިޔައީ ނުވޭހެއްޔެވެ؟ (عبرة އަޚަން ނުލިބުނީބާވައެވެ؟.) އަދި ހައެއްޔެއްޔެވެ؟. އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ބިރުގަންނަނީއެވެ. އެދުވަހުގެ ثواب އަށް އުއްމީދެވެ.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا كَٱلْأَنْعَٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

ލަފްޒުތައް

وَإِذَا رَأَوْكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގޮފާނު ދުށިއްޔާ. ❁ إِن يَتَّخِذُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގޮފާނު ނުހިފައެވެ. / ކަލޭގޮފާނާމެދު އެމީހުން ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا هُزُوًا = މަލާމާތުގެ ގޮތުންނޫނީ. ❁ أَهَٰذَا ٱلَّذِى = (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) މިކަލޭގޮފާނުހެއްޔެވެ؟ (މީނާހެއްޔެވެ؟)❁ بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا (41) = رَسُول އަށްކަމުގައި اللّٰه ފޮނުއްވީ. ❁ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا = (އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގޮފާނު އަޅުގަނޑުމެން މަގުފުރެއްދެވި ވާވަރަށްދުވަން ގެންގޮސްދެއްވެއެވެ. ❁ عَنْ ءَالِهَتِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ނަމަށް ފިޔަވައި. ❁ لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا = އަޅުގަނޑުމެން ކެތްތެރިންވިނަމަ. ❁ عَلَيْهَا = އެތަކެތީގެ މައްޗަށް. (އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި)❁ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ = އަދި ނިކަންރުޅު އެމީހުންނަށް އެނގިގަންނާނެއެވެ. ❁ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުންނަށް عذاب ފެންނަހިނދުން. ❁ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا (42) = މަގުފުރެދިގެންވާ ބޮޑީ ކާކުކަން. ❁ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ހިތަ إختيار ކުރާމީ ކަލޭގޮފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިތޯއެވެ؟ ❁ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ = އޭނާގެ إله އަޅީ އޭނާގެ هوى نفس ކަމުގައި. (އަމިއްލަ އެދުންކަމުގައި)❁ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ = އަޅެފަހެ ކަލޭގޮފާނު އޭނާގެމައްޗަށް ވެވަޑައިގަންނަވާނީއެވެ؟❁ وَكِيلًا (43) = وكيل އަކުކަމުގައި. (ރައްކާތެރިކުރާ މީހަކުކަމުގައި.)❁ أَمْ تَحْسَبُ = ނުވަތަ ކަލޭގޮފާނު ހީފުޅުކުރައްވަނީތޯއެވެ؟❁ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން. ❁ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ = އަޑުއަހާކަމުގައި ނުވަތަ ވިސްނާ فكر ކުރާކަމުގައި. إِنْ هُمْ = އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا كَٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَم ތަކެއް ފަދައިންމެނުވީ. ❁ بَلْ = އަދި ބާއެއްހެއްޔެވެ؟❁ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا (44) = އެމީހުން އެއަށްވުރެވެސް މަގުފުރެދިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ނުންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ނޫނީ ނުކުރެއެވެ. (އަދި މަލާމާތުގެ ބުނުން އެމީހުން ބުނެއެވެ.) الله رسول އަކުކަމުގައި ފޮނުއްވީ މިކަލޭގެފާނު ހެއްޔެވެ؟

(٤٢) (އެ مشرك ނުގެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ إله ންތަކުގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިވެ އެތަކެއްކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަކީ قائم ވެ ނުތިބިނަމަ އެ إله ންތަކާއި ދުރަށް އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެން އަނބުރާލައިފިން ހަމަކައިރިވެގެން ގާތްވެގެންވެއެވެ. މަގުފުރައްދައިފިން ގާތްވެގެންވެއެވެ. (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އެ އަންގަވަނީ) އެމީހުންނަށް عذاب ފެންނަހިނދުން ބޭނުން މަގުފުރެދުނީ ކާކުކަން ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ތިމާއަޅުކަންކުރާ إله އަކީ ތިމާގެ هوى نفس ކަމުގައި ހަދައި: ތިމާގެ ހިތަށް ފެންނަގޮތަށް އަމަލުކުރާ ކަމުގައި ހަދައި އެމީހެއް إختيار ކުރިމީހާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވައިފީތޯއެވެ؟ އަދިވެސް އެފަދަ މީހާ އޭނާގެ އެ جاهل ކަމުގައި އޭނާގެ عمل ތަކުގެ ބަދަލުދިނުމަށް ބަލަހައްޓާ وكيل އަކުކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާނުތޯއެވެ؟

- ނިވާވެގެންވެއެވެ. ބުނަން އަޅުކަންކުރާ مشرك ނުގެ މީހާ އޭނާ ހިތަށްއެރި އަޅުކަންކުރާކަންތަކުގެ އޭނާއަށް އެއްވެސް ދަލީލެއް ހިތަށްއެރި ފިނިހިޔާއެއް ނެތި އަޅުކަންކުރި ހިތަށްއެރި އެއްވެސް ދަލީލެއް ފަދަ ފެނުން ހިތަށްއެރި އަޅުކަންކުރެއެވެ. އަދި މިގޮތަށް އެއްވެސް ދަލީލެއް ހިތަށްއެރި ފެނިއްޖެއްޔާ މިގޮތަށް އެއަޅުކަންކުރާ ހިތަށްއެރި އެއްވެސް ފަދަ ފެނުން ހިތަށްއެރި އަޅުކަންކުރެއެވެ. އެގޮތުންނެވެ އޭނާ އަޅުކަންކުރާ إله އަކީ އޭނާގެ هوى نفس إختيار ކުރާ އެއްޗަކަށް ވެގެންވެ. މިފަދަ ހިތްވަރުގެމައްޗަށް އިސްލާމުގައި ހުކުމް ބަލަހައްޓަން تَطْبِيْقُ ވެއެވެ.

= تفسير طبرى =

(٤٤) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ހިތްވަރުކުރައްވަނީ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ އަޑުއަހާބައެއް އަދި ބުއްދިވެރި ބައެއް ކަމަށް ބަހައްޓަވައިތޯއެވެ؟ (އެހެންނޫނެވެ.) އެމީހުން نَعَمْ ސޫފާތުގައިން ފިޔަވާ ނުވެއެވެ. އަދި ހިއްވަރައްވެ؟ އެއަށްވުރެވެސް މަގުފުރެދުނުބައެވެ.

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوْ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَـٰهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَـٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِّنُحْـِۧىَ بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُۥ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَـٰمًا وَأَنَاسِىَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَـٰهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا۟ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީމުއްދާވެ؟۞ إِلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް. (رب ކަނޑައެޅު

ހިންގަވާފާވެ)۞ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ = އެކަލާނގެ ހިޔާގަނޑު ދިގުކުރެއްވި ގޮތުގައިކަނޑައަޅުއްވާކަށް. (ގޮޅިދު ފުރާއި

އިރުއުދުރާއިދެމެދުގެ ހިޔާގަނޑު)۞ وَلَوْ شَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަވެ.۞ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا =

އެކަލާނގެ އެހިޔާގަނޑު ހަމަހިފެހެއްޓުން ހުންނަގޮތަށް ހައްދަވައިފާނެއެވެ.۞ ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ = ދެން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރުއެޅުއްވީމެވެ.۞ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ = އެއަށް دليل އެއްކަމުގައި ހިޔާގަނޑުގެ ކަމުގެ دليل

އެއްކަމުގައި. (އިރުއުދުރުން ހިޔާގަނޑު ހުއްޓުމެވެ.)۞ ثُمَّ قَبَضْنَـٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ

(ހިޔާގަނޑު) ހިފެހެއްޓެވީމެވެ.۞ إِلَيْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް.۞ قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ = އަވަހަށް

ހިފެހެއްޓެވުމަކުން. / ނުވަތަ މަޑުމަޑުން ހިފެހެއްޓެވުމަކުން.۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީއެވެ.۞ جَعَلَ لَكُمُ =

ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ލެއްވީ.۞ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا = ރޭގަނޑު ފޭރާމެއްކަމުގައި. / ނިވައެއްކަމުގައި.۞ وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا =

އަދި ނިދިއަރާމުވުމެއްކަމުގައި.۞ وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ = އަދި އެކަލާނގެ ދުވާލުހެއްދެވީވެ.۞ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ =

(ނުކުމެގެން މަސައްކަތްކުރުމަށް) ގުޅިދާނެކަން އެއްގޮތްކަމުގައި.۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއީއެވެ.۞ أَرْسَلَ

ٱلرِّيَـٰحَ = ވައިތައް ފޮނުއްވީ. ވައިތަށްފޮނުއްވީ.۞ بُشْرًا = އުފާވެރިކަމުގެ ގޮތުން.۞ بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ =

އެކަލާނގެ رحمة ގެ ކުރިމަތިން. (ވާރޭގެކުރިން)۞ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން

ފައިބާވައިދެއްވީމެވެ.۞ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ = ހަމަ ސާފު ސާހިރުފެން.۞ (طهور ގެން) لِّنُحْـِۧىَ بِهِۦ = އެއި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ސަބަބުން ދިރުއްވުމަށްވެ.۞ بَلْدَةً مَّيْتًا = މަރުވެފައިވާ ބިމެއް.۞ وَنُسْقِيَهُۥ =

އަދި އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޯއްދަވުމަށްވެ.۞ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَـٰمًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި

ބައެއްތަކާމީގެތެރެއިން نَعَمْ ސޫރަތުން.❁ = وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ = އަދި ގިނަ އިންސާނުންނަށާއި.❁ وَلَقَدْ

صَرَّفْنَاهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ބެހުއްސެވީމެވެ.❁ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ

ދެމެދުގައި.❁ لِيَذَّكَّرُوا = އެއީ (އެމީހުންގެމައްޗަށްވާ މިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة) އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށެވެ.❁

فَأَبَىٰ = ފަހެ މަނާވެގެންވިއެވެ.❁ أَكْثَرُ النَّاسِ = ގިނަމީސްތަކުން.❁ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ =

ކާފަރުވުމަށްމެނުވީ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!.) (ތިޔަބޭފުޅާ ނުދެކެވަނީހެއްޔެވެ) ހިޔާގެ ކަލާނގެ ފާރަހުން رب ތަޢާލާ ހިޔަނި ދިއްގުކުރައްވާ ގޮތް ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ އެކަލާނގެ فكر ކުރޭ ނުކުރައްވާނަމަ ހިޔަނި ހުރީ ހަމަ އެއްގޮތެއްގައި ހުއްޓުވާލެއްވީހެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ ހިރުގަނޑު ހިޔަނީގެ (އަލިކަމާ) ދަލީލެއް ކަމުގައި ލައްވާފައިވާ ކަމުގައި އިރު ހަދައްވައިފިއެވެ. ދެން ހިރުގަނޑު ދިޔަވަރުން ހިޔަނި ދަނީ މަދުވަމުންނެވެ. (އެއީ ހިޔަނީގެ ދަލީލު އިރުކަމުގެ ދަލީލު ހިޔަނި) ކުރިއަށްދާ ގޮތަށް ތަރުތީބުން ހުއްޓުވާފައިވާ ފަހަރެއްގައި ހިނގަމުންދެއެވެ. ހިޔާކަން ނުދާނެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން ގޮސް ނިމުނީ އެހެނިހެން ކަމެއް ވަރުގަދަ އަދިމަދުވެއެވެ.)

(٤٦) ދެން މިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަވަސްއަވަހަށް ކުޑަކޮށް މަޑުމަޑުން ސިފައެއް ހިފައިގަތުމަށް އެއީ ހުއްޓުވުމަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފައިފީމެވެ.

(٤٧) އަދި (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ހެދުމެއް ކަމުގައި އެކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ ކަމުގައި ނިދި ހައްދަވައިފިއެވެ. yeni: ހަށިގަނޑަށް އަރާމު ކަމުގައި ނިދަން އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދުވާލު ހޭލާހުރެ ކޮށް ފުށުއަރައިގަންނަ މަސައްކަތްކުރުމުގެ ހިނގާބެއިކަމުގައި ދުވާލު ހައްދަވައިފިއެވެ.

(٤٨) އަދި އެކަލާނގެ رحمة ކަމުގައިވާ ވާރޭވެހޭ ކުރިން (ވާރޭވެހޭ ކުރިއަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭ) ވައިތައް ފޮނުއްވާ ހެދިއެވެ. އެކަލާނގެ ކަމުގައި ﷲ އެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ وحی ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި އުޑުން ހަމަކަށަވަރު ސާފު طهور ފެން މިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(٤٩) އެއީ އެފެނުގެ ސަބަބުން މަރުވެފައިވާ ބިމެއް ދިރުވުމަށެވެ. (ގަސްގަހާގެހި ފެއްދެވުމަށެވެ.) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި ބައެއް نَعَمْ ސޫރަތުގައި އަދި ގިނަ އިންސާނުންނަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ބޯން ދެއްވުމަށެވެ.
މިއީ މާތްރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ نعمتެކެވެ.

(٥٠) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެފެން ބައްސަވައިފީމެވެ. އެއީ މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ތަފާތު نعمة އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަމުގެ ގިނަމީސްތަކުން (نعمة އަށް) ކާފަރުވުން ދެނެ إختيار ކުރިއެވެ. نعمة އަށް شكر ކުރުމުން مَنَع ވެގެންވިއެވެ.

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدْهُم بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِي مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُۥ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾

ލުޣަތު

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުހެވެ.❁ فِي كُلِّ قَرْيَةٍ = ކޮންމެ ރަށަކަށް.❁ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ = نَذِيْر އަކު. إنْذار ކުރައްވާނޭ ބޭކަލަކު.❁ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!.❁ وَجَٰهِدْهُم بِهِۦ = އަދި އެއިން (އެބަހީ އެ قرآن ން) އެމީހުންނާ جهاد ކުރައްވާށެވެ.❁ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ޖިހާދަކުން.❁ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِي = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ = ދެކަނޑު (އެކުއެކީ) ހިންގެވި (އެއީ ދެފުރުގެ ކަނޑުތަކެވެ)❁ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ = މިއީ ހަމަ މީރުމީރު ފެނެވެ. (މީރުކަންގަދަ ފެނެވެ.)❁ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ = އަދި މިއީ ހަމަ ލޮނުހިމުފެނެވެ. ލޮނުގަދަ ފެނެވެ.❁ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިދެއްވިއެވެ.❁ بَرْزَخًا = ހުރަހެއް. (ދެކަނޑު ދެކަނޑަށް އެކުނުވާނޭގޮތަށް)❁ وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ = ހިފައިހުރުން ހިފަހައްޓާ. (حَرام ވެވިގެންވާ حرام ކަމެއްކަމުގައި) ❁ وَهُوَ ٱلَّذِي = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.❁ خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ = ފެނުން ހެއްދެވި (نُطْفَة އަކުން ހެއްދެވި)❁ بَشَرًا = އިންސާނަކު.❁ فَجَعَلَهُۥ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އިންސާނާ ލެއްވިއެވެ.❁ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ = ނަސަބުގެ ގުޅުމާއި ބިއްޔެއްހިފާ ގުޅުމުގެ / ދަރިވަރުކަމުގެ ދެބާވަތުގެމީހުން.❁ وَكَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ = ކުޅަދާނަވަންތަކޮށް ކަމުގައި.❁ وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރެތެވެ.❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.❁ مَا لَا يَنفَعُهُمْ = އެމީހުންނަށް مَنْفَع އެއް ނުކުރާ އެއްޗަކަށް.❁ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ = އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ. (ބުދުތަކަށް)❁ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ = އަދި ކާފިރުވެރިމީހާވެއެވެ.❁ عَلَىٰ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ އާއި ދިކޮޅުވެރިއަކު / ربّ ގެ ދުޝްމަނުން.❁ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ =

(شيطان އާގެ) އެހީތެރި ވާގިވެރިއަކަށެވެ.۞ = وَمَآ أَرْسَلْنَاكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ = إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ ކޮންމެ ރަށަކަށްވެސް نَذِيْرُ އަކު ފޮނުއްވައިފީމުހެވެ. إِنْذار ދެއްވާ ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފީމުހެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނާއި ދިމާކޮށް ބޮޑުވެގެންވާ جِهَاد އަކުން جهاد ކުރައްވާށެވެ.

(٥٣) އަދި (މީރުފެން ތޮށިފެން) ދެކަނޑު އެކުއެކުގައި ހުންނަ ގޮތަށް ހަދާ އެކަލާނގެއެވެ. (الله އެވެ.) އެއްކަނޑު މީރު ހަމަ މީރުކަމުގައި ތޮށި އަނެއްކަނޑު މީރު ތޮށިކަމުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ. (ދެކަނޑު މެދުގައި އެއްކަނޑު އަނެއްކަނޑަށް ދެފުށްދިޔުމުގައި (ފާނުން ފާނަށް) ހުރަހެއް އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އަދި އެއްދެކަނޑުވެސް މަޢާފުވާނުވާ އެކުއެކުވާގޮތުން) ބަރުދަށްކުރައްވައި އެއްކަނޑު އަނެއްކަނޑަށް ވަދެ ދެކަނޑަށް ފާސިدُ ވުން އެއީ حرام ވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ.

- ތަންތަނެވެ. މިބާވަތުގެ ތަންތަން يعنى: ދެކަނޑު ބުރުން ތަންތަން ފެންފެން ގާތްގާތުގައި ކަމުގައިވެއެވެ. އެއްކަރާތުން ފެންތަކުރާނަކަށް ބޮޑުވެގަތުން ހަމަ މީރުފެނެވެ. އަނެއްކަރާތުން ފެންތަކުރާނަކަށް ބޮޑުވެގަތުން ހަމަ ކަރުފެނެވެ. އެއްކަނޑެވެ. އެއްބައިސް ބާވަތްތަކެއް ފެށި ނަމަވެސް ވަކިކުރުމެއް ދޭތެރޭގައި ނުވެއެވެ. އެބާވަތުގެ ތަންތަނުން ފެންބޮޑުކުރުން އަދިވެސް އެއްކަލާނގެއެވެ ތިއްބެވެ. މިފަދަ ފަދަ ކަންތަކީ الله ގެ قدرة ތަޅުކަމާއި އެއްކަލާނގެ ޤުދުރަތުގެ ތިރިކަމެއް ހެއްކެވެ. دليل އެވެ.

(٥٤) އަދި އެކަލާނގެއީ يعنى: الله އީ މަނިފެންފޮދަކުން އިންސާނާ ހައްދަވައި ދެން އިންސާނާއަށް ނަސަބުކަމުގައްޔާއި އަދި ބިއްސޫރިކަމުގައި ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ: ނަސަބު ދަރިކޮޅުގެ ބިއްސޫރީ ގުޅުން ފެއްދެވީއެވެ.) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رب އީ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއީއެވެ.

(٥٥) އަދި އެމީހުން – يعنى: مشرك ން – އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާ އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް އަދި ނުކުރާފަދަ އެއްޗެހިތަކަށް الله ދޫކޮށްފައި އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. އަދި ކާފަރު އިންސާނާވީ އޭނާގެ رب އާއި ދެކޮޅަށް (شيطان އާއަށް) ވާގިވެރިއަކު ކަމުގައެވެ.

(٥٦) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި إنْذار ކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމާއިގެން ނުފޮނުއްވަމުއެވެ.

قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ ٱلرَّحْمَٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا۟ وَمَا ٱلرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾

މުފްރަދާތު

قُلْ = އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = މިކަމަށް ކަލޭގެފާނު
އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ.❁ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް.❁ إِلَّا مَن شَآءَ =
އެކަމަކު އެދޭމީހަކަށް ނޫނީ.❁ أَن يَتَّخِذَ = ހިފުމަށް. (ހިފާށެވެ!.)❁ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ = އެމީހާ
ހޯއްދެވުމަށްކުރެއްވުމަށް ربّ ގެ حضرة އަށް މަގެއް.❁ وَتَوَكَّلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ! /
އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ!❁ عَلَى ٱلْحَىِّ = ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް.❁ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ =
އެކަލާނގެއީ މަރުވެވޮޑިނުގެންވާ، ނިޔަވެވޮޑިނުގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ..❁ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة
އަށް تَسْبِيح ކިޔާށެވެ حمد ކުރައްވާށެވެ!❁ وَكَفَىٰ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތަކަށް.❁ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި. ❁
ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.❁ وَمَا
بَيْنَهُمَا = އެދެމެދުގައި ވާހައިކަމެއް.❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތެއްގައި.❁ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން
އެކަލާނގެ اسْتِوَاى ވެ ވޮޑިގެންނެވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ = عَرْشِ އަށް.❁ ٱلرَّحْمَٰنُ = އެއީ رَحْمَن އެވެ.❁
فَسْـَٔلْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަލާނގެއާ سُؤال ކުރައްވާށެވެ!❁ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއާއިން.❁
وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް يعنى: اللّٰه ގެ ތެރޭގައި އެހެން ކަލާނގެއަކަށް އަޅުކަން އުޅޭ މީހުންނަށް -
ބުނެވިއްޖެއްޔާ.❁ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَٰنِ = ކަލޭމެން رحمن ވަންތަ اللّٰه އަށް سَجدة ކުރާށެވެ!❁ قَالُوا۟ =
އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ وَمَا ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن އަކީ އެއީ ކާކުތޯއެވެ؟❁ أَنَسْجُدُ = އަހުރެމެން سَجدة
ކުރަންވީހެއްޔެވެ؟❁ لِمَا تَأْمُرُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗަކަށް.❁ وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ =
އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރުވެގެންދިޔައީ نَفْرَة ވެރިކަމާއި ދުރަށް ހިނގައިގެންދިޔުމެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ މައްޗަށް އުޖޫރަ: رسول ކަން އިއްވާތީ އެކަމުގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ޚިދުމަތަށް އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް / ޘަވާބަކަށް ނުއެދެމެވެ. (އެކަމަކު ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއެދެނީ) އެދޭމީހަކުވިއްޔާ އެމީހަކު ހެއްދެވިބޮޑުކަލާނގެ رَبّ ގެ حضرة އަށް މަގެއް ހޯދުމަށެވެ. الله ގެ حضرة އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެއަށް إيمان ލުމަށެވެ.

(٥٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި މަރުވުމެއްނެތި ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް يعنى: الله އަށް - ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ.! އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވެ حمد ކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ކުށް ފާފަތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާކަމުގައި އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެހެނީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ.)

(٥٩) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާއެއްޗެތި ހަދުވަހުގެތެރޭގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ عَرْشِ އަށް إسْتواى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ خبر ބައެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ބައެއް ދެއްވާ ކަލޭގެތެރެއިން އެކަލާނގެއާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ.! (އެހެނީ އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. - ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ކޮންފަދަ ކަލާނގެކަން ސުވާލުކުރަންޖެހިގެން خبر ދަންނަ ފަރާތަކާއި ސުވާލުކުރާށެވެ. - މިދެމަޢުނާ ވެސްވެއެވެ. والله أعلم .

(٦٠) އަދި ކަލޭމެން رَحْمنُ ވަންތަ الله އަށް سَجدة ކުރާށޭ އެމީހުންނަށް يعنى: الله ޖައްސަވައި އެހެން ތަކެތިތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. الرّحْمن އަކީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރައްވާ އެއްޗަކަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗަކަށް سَجدة ކުރަންވީހެއްޔޯ؟ (އެހެން ހަމައެކަނި سَجدة ނުކުރާނަމެވެ!.) އަދި ނަސޭހަތް ދުރަށް ފިލައިގެންދިޔުން މީތި އެމީހުންނަށް އިތުރުކުރިއެވެ.

تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

މުފްރަދު

تَبَارَكَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއްޖެއެވެ. ✲ جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ = އެކަލާނގެ
އުޑުގައިލެއްވިއެވެ. ✲ بُرُوجًا = ގަނޑުވަރުތައް. މަންޒިލްތައް. ✲ وَجَعَلَ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެއުޑުގައި
ލެއްވިއެވެ. ✲ سِرَٰجًا = ބައްތިއެއް يعنى: އިރު. ✲ وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ = އަދި އަލިކުރާ ހަނދަކާއި. ✲ وَهُوَ
ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ. ✲ جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ✲ خِلْفَةً
= އެކަތިއަށްފަހު އަނެއްކަތި އަންނަހެން. / ބަދަލު އެކަތި އަނެއްކަތާއި ބަދަލުވާގޮތަށް. ✲ لِّمَنْ أَرَادَ =
ހިތްވާހުރިހާ / قصد ކުރާހުރިހާ / އެދޭހުރިހާ. ✲ أَن يَذَّكَّرَ = (اللّٰه ގެ ޒިކުރުކުރުމަށް) ހަނދާންކުރުމަށް. ✲
أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ = ނުވަތަ (اللّٰه ގެ نعمة އަށް) شُكر ކުރުމަށް. ✲ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ = އަދި رحمن ވަންތަ
اللّٰه ގެ އަޅުތަކުން. ✲ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ = އެއީ ބިންމަތީގައި ހިނގާހިނގާވާ މީހުންނެވެ. ✲
هَوْنًا = މަޑުމައިތިރިކަމާއި ހަމަޖެހުމާއިއެކު. (ކިބުރުވެރިކަމާ ނުލާ تَواضُع ވެރިކަމާއިއެކު) ✲ وَإِذَا خَاطَبَهُمُ
ٱلْجَٰهِلُونَ = އަދި ޖާހިލު މީހުން އެމީހުންނާ مُخاطب ވެއްޖެ. (ނުދަނެ އެއްޗެއް ބުނެފިއްޔާ) ✲ قَالُوا۟
سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ސަލާމް ބުނުމާއިއެކު / ނުވަތަ سلام އާ ބުނެއެވެ. ✲ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ =
އަދި އެމީހުންނަކީ ރޭގަނޑު ވޭތުކުރާ މީހުންނެވެ. ✲ لِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ✲ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ =
ސަޖިދަކުރާ حال ގައްޓައި قِيام ކުރާ حال (އެބަހީ: އަޅުކަން ކުރާ حال) ✲ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އަދި އެއީ
ބުނާމީހުންނެވެ. (ދަންނަވާ دعاء ކުރާ މީހުންނެވެ.) ✲ رَبَّنَا = އާ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. ✲ ٱصْرِفْ عَنَّا =
އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ދުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ✲ عَذَابَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عذاب ✲. إِنَّ عَذَابَهَا =
ހަމަކަށަވަރުން އެނަރަކައިގެ عذاب ✲. كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ = ވަޅުން ވާފައްވާ ކަމުގައިވިއެވެ. ✲ إِنَّهَا سَآءَتْ =

ހަމަކަށަވަރުން އުޅެން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ = قَرار ވެއިތިބޭތަނުގެ ގޮތުންނާއި قائم ވެއިތިބޭތަނުގެ ގޮތުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އުޑުގައި ގަނޑުވަރުތައް ލެއްވި ކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިކަންބޮޑުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމާއި ދަރުމަވަންތަކަން ޒިޔާދަވެގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އުޑުގައި ބުރުޖުތަކާއި އެބަހީ: ތަރިތަކާއި އަދި އަލިކުރާ ހަނދުލެއްވިއެވެ.

(٦٢) އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަކަށްފަހު އަނެކަކީ އަންނަގޮތަށް ލެއްވިއެވެ. (އެގޮތަށް ނުވާނަމަ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ވަކިނުވީހެވެ. އަދި އަހަރުމަހާއި ވަގުތުތައް އެނގެން ނުވީހެވެ.) އެއީ الله ގެ އަޅުތަކުގެތެރެއިން އެދޭމީހަކަށް އެކަން قصد ކުރާމީހަކަށް ނުވަތަ ހަނދާންކުރާމީހަކަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ نعمة އަށް شكر ކުރުމަށް އެދޭމީހަކަށެވެ. (އެމީހަކު އެކަންކުރާ ހިނދަކެވެ.)

(٦٣) އަދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުތަކުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަކީ ބިމުގައި ހިނގާއިރު މަޑުމައިތިރިކަމާއި تواضع ވެރިކަމާއިއެކު ހިނގާމީހުންނެވެ. އަދި ތަންކޮޅު ނޭނގޭ جاهل މީހުން އެމީހުންނާއި ވާހަކަދައްކާ ހިތަހަމަނުޖެހޭފަދައަކުން مُخَاطب ކޮށްފިއްޔާވެސް އެޖާހިލުންނަށް ސަލާ ބުދިބަހުން ޖަވާބުދެއެވެ.ނުވަތަ ގިނަވާހަކަނުދައްކައި ހަމައެކަނި ސަލާމް އެބުނެއެވެ.

(٦٤) އަދި އެމީހުންނަކީ يعني: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުންނަކީ އެމީހުން ހައްދަވާބޯޖެހުންކުރައްވާ ربّ އަށް سَجِدَة ކުރުމާއި قِيَامُ ކުރާ حال (އެބަހީ: އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ حال) އެމީހުން ރޭގަނޑު ވޮޅިކުރާ މީހުންނެވެ.

(٦٥) އަދި އެމީހުންނަކީ މިފަދައިން ދަންނަވާ دعاء ކުރާ މީހުންނެވެ. " އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ.! އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ނަރަކައިގެ عَذاب ދުރުކުރައްވާނދޭވެ!". ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ عذاب އެއީ (عذاب ލިބޭމީހާ އާއި ވަކިވެނުދާ އެއްކޮށްކަމުގައިވެއެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން އެތަނަކީ قَرَارُ ވެއިތިބޭތަނުގެ ގޮތުންނާއި قائم ވެއިތިބޭ ތަނުގެގޮތުން ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا۟ لَمْ يُسْرِفُوا۟ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން. ❁ إِذَآ أَنفَقُوا۟ = އެމީހުން ޚަރަދުކޮށްފިއްޔާ. ޚަރަދުކުރަންޏާ ❁ لَمْ يُسْرِفُوا۟ = އެމީހުން އިސްރާފު ނުކުރެއެވެ. ❁ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ = އަދި އެމީހުން (حقّ) ދަތި ނުކުރެއެވެ. އުނި ނުކުރެއެވެ. ❁

وَكَانَ = އަދި އެޚަރަދުކުރުމުވިއެވެ. ❁ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ = އެދެމެދުގެ މެދުމިނަކަށް عَدْل ވަސަތުން ❁ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން. ❁ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ = اللّٰه އާއެކު دعاء ނުކުރާ ގޮތުގައެވެ. ❁

إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކަށް. ❁ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ = އަދި އެއްވެސް نفس އެއް އެމީހުން ނުމަރައެވެ. ❁ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = اللّٰه حُرْمَة ކުރައްވާފައިވާ. ❁ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ އަކާއި ޚިލާފުގޮތުން. ❁

وَلَا يَزْنُونَ ۚ = އަދި އެމީހުން ޒިނޭ ނުކުރެއެވެ. ❁ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންތައް ކުރާމީހާ. (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަކަންތައްތައް ކުރާމީހާ.) ❁ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ = ލިބޭ عذاب ލިބޭނެއެވެ. عقوبة ލިބޭނެއެވެ. ❁

يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ = އޭނާއަށް عذاب ދެގުނަ ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ = އަދި އޭނާ އެ عذاب ގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. ❁ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ = ނިކަމެތިވެގެންވާ حال. ❁

إِلَّا مَن تَابَ = توبة ވީމީހާ މެނުވީ. ❁ وَءَامَنَ = އަދި އީމާންވެއެވެ. ❁ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا = އަދި އޭނާ صالح عمل ކޮށް. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން (ދެނެވޭނެއެވެ.) ❁

يُبَدِّلُ ٱللَّهُ = اللّٰه ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ = އެމީހުންގެ ނުބައި ކަންތައްތައް ހެޔޮކަމަށް. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ = ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި رحمة ލައްވާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁

وَمَن تَابَ = އަދި توبة ވީމީހާ. ❁

وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި އުޅުމާ صالح عمل ކޮށް.۞ فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އުޅުމާ

اللّه އަށް توبة ވެއެވެ.۞ مَتَابًا ﴿٧١﴾ = (حقّ) توبة ވުމަކުން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: رحمن ވަންތަ اللّه ގެ އަޅުތަކުން ހޭދަކުރައްވަންޏާ އެމީހުން إسراف ނުކުރެއެވެ. (اللّه ގެ އަމުރުފުޅުގައި މާތްކަންނުކުރެއެވެ.) އަދި خرد ކުރުން حقّ ވަރަށް ނުކާތްފަސް خرد ނުހިފަހައްޓައެވެ. އެމީހުންގެ ހޭދަކުރުންވަނީ އެދެމެދުގެ މެދުމިނުގެ. عدل ވެރިގޮތަށެވެ.

(٦٨) އަދި އެމީހުން اللّه ފިޔަވައި އެހެން إله އަކަށް دعاء ކޮށް ޅުވާނަހަދައެވެ. އަދި اللّه حرام ކުރައްވާ حرمة ތެރިކުރައްވާފައިވާ އެއްވެސް نفس އެއް حقّ އަކާހަމައެއްނޫނަ މެނުވީ އެމީހުން ނުމަރައެވެ. އަދި އެމީހުން ޒިނާ ނުކުރެއެވެ. އަދި އެކަންކަންކުރާމީހާ (އެބަހީ: ޝިރުކުވެރިޔަކު ހާލުގައިމަރުވެއްޖެނަ ކަމެއްކާރިވީ މީހާއަށް) އެކަމުގެ عذاب އާއި عقوبَة ލިބޭހުއްޓެވެ.

(٦٩) އަދި قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހަކަށް عذاَب ގިނަކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި އެ عذاب ގައި إهَانَة ތެރިވެގެންވާ حَالُ ހާލު ދެމިހުންނަހުށްޓެވެ.

(٧٠) އަދި އެމީހަކު ފިޔަވައި توبَة ވެ އަދި صَالح عمل ކުރި ކޮންމެ މީހަކު ދަންނައެވެ. އެފަދަ މީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ހެޔޮކަންތައްތަކަށް اللّه ބަދަލުކޮށްދެއްވާހުށްޓެވެ. އަދި اللّه ވާގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި توبة ވެ صالح عمل ކޮށްފިމީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއި حق توبة ވުމަކުން توبة ވެއްޖެއީމެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ = އަދި އެއުރެން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުން)۞ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ = زُوْر އަށް حاضر ނުވެއެވެ. (زُوْرُ އަކީ - شِرك ނުވަތަ ދޮގު - ނުވަތަ ޗާޅުބަސް - ނުވަތަ ކުޅިވަރު - ނުވަތަ بَاطِلُ ކަންތައްތައް - އަދި މިނޫން ޖާހިލުކަން ބޮޑުވާ.)۞ وَإِذَا مَرُّوا بِٱللَّغْوِ = އަދި އެއުރެންނާ بَاطِلُ ކަމަކާ ދިމާވެއްޖެއްޔާ. (بَاطِلُ ކަމެއްގެ ގާތުން ދިމާވެއްޖެއްޔާ)۞ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ = ޝަރަފުވެރިކަމާއެކު އެކަމުން ދުރުވެގެންދެއެވެ. (އެކަމަށް ވަރު ހުރަސް ބަލައިނުލައެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެއުރެން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުންނެވެ.)۞ إِذَا ذُكِّرُوا = އެއުރެންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ.۞ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެއުރެންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތައް.۞ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا = އެއުރެން އެއާޔަތްތަކަށް ވެއްޓިގެންނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އެއުރެން އެއާޔަތްތަކަށް عمل ނުކުރައެވެ.)۞ صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ = ބީރުކޮރު އަދި ކަނުކޮރު (އެބަހީ: ކަންފަތްމަތީން އަޑުއަހައި ނުވިސްނައި ނުބަލައެވެ. އަދި ހިތްބަހައްޓައެވެ؟. އަޑުއަހައި ބަލާ ވިސްނައެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އަދި އެއުރެންނަށް ދަންނަވާ دُعَاء ކުރާ މީހުންނެވެ.۞ رَبَّنَا هَبْ لَنَا = އޭ އަހަރެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ!۞ مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا = އަހަރެމެންގެ އަނބިންގެ ކަރިހުންނާއި ދަރިންގެ ކަރިހުން.۞ قُرَّةَ أَعْيُنٍ = ތަރާރު ކިޔަކަން./ ހިތްފުރޭ ސަލާމަތް އުފާވެރިކަން.۞ وَٱجْعَلْنَا = އަދި އަހަރެމެން ލައްވާނދޭވެ!۞ لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް إمام ންކަމުގައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٢) އަދި އެމީހުން یعنی: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން زُوْرُ އަކަށް حاضر ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި لَغْوُ އަކާއި ދިމާވެއްޖެއްޔާ ރަނގަޅު ޝަރަފުވެރިކަމުން އެކަމުން ދުރުވެގަންނައެވެ. (އެކަމުގެތެރެއަށް ވަދެ އެކަމާ ބައިވެރިނުވެއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި بَيَان ވެގެންވާ زُوْرُ މި لفظ ޢާއިދުވާ ދަންނަބަޔަކުން ބަސްތަކެކެވެ. އެއީ شِرْك ކުރުމައި ބުނެވުނެވެ. ނުވަތަ ލަވަ ނުވަތަ ދޮގުބަސް – ނުވަތަ ކުޅިވަރު – ނުވަތަ ދޮގުހެކިދިނުން – އަދި މުޝްރިކުންގެ ޢީދުތަކަށްވެސް تفسير ކުރެވިފައިވެއެވެ. އެންމެ عدل ވިދާޅުވެއްޖެކަމަށް أَبُوجَعْفَرُالطَّبرى ވިދާޅުވަނީ باطل ހުރިހާ ކަމެކެވެ. والله أعلم .

އަދި ހަމައެކަނިވެސް لَغْوُ މި لفظ ގެ މާނައިގައިވެސް ތަފާތު ބަސްވެއެވެ. އެއްވެސް أصل އެއް ވަސްލެއްނެތް باطل ހުރިހާ ކަމެކެވެ. ދޭތެރޭގައި مشرك ން އެމީހުންގެ إله ނަމަކަށް ގޮވާލަނީމުން – ކުޅަދާނަކަން – އަދި މިނޫންވެސް މިބާވަތުގެ ކަންކަމެވެ. والله أعلم .

(٧٣) އަދި އެމީހުން یعنی: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުން އެމީހުންނަށް ހަނދާން ކުރެވިއްޖެއްޔާ އެއާޔަތްތަކާމެދު އެމީހުން ބީރުކަންފަތްކަމުން ނުވެއެވެ. އަދި ކަނު ލޯކަމުން ނުބަލައެވެ. އެބަހީ: ގޯހުންތެރިއިން އަޑުއަހައި އަދި އެއާމެދު ނުވިސްނާ ނުބަލައެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯ؟. އެއާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރު ކުރެއެވެ. ކަންފަތްދީ އަހައެވެ.

(٧٤) އަދި އެމީހުންނަކީ (އެމީހުންގެ ربّ އަށް) ދަންނަވާ دعاء ކުރާމީހުންނެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެންގެ އަނބިންގެ ދަރިންނާއި ދަރިފުޅުންގެ ތެރެއިން އަހަރެމެންގެ ލޮލަށް ފިނިކަން އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! އެބަހީ: އެމީހުންނަކީ ބަސްއަހާ މީހުން تقوى ވެރި ބައެއްކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ! އަދި تقوى ވެރިންނަށްވާ إمام ންކަމުގައި އަހަރެމެން ލައްވާނދޭވެ!.

أُو۟لَـٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ ٱلْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَـٰمًا ﴿٧٥﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَؤُا۟ بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًۢا ﴿٧٧﴾

ލުޣަތު

أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އިޚްލާޞްވެރި ސިފަތައް ހުރި އަޅުން)۞ يُجْزَوْنَ ٱلْغُرْفَةَ = ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖައިގެ ثَوَاب ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا صَبَرُوا۟ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން.۞ وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا = އޭގައި އެމާނަގައި އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވާނޭ ހުންނާނެއެވެ. ދެވޭ ހުރުމެވެ.۞ تَحِيَّةً وَسَلَـٰمًا ﴿٧٥﴾ = تَحِيَّة މާނަ އަދި سلام ۞. خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އޭގާ ދެމިތިބޭނެއެވެ./ ދެމިތިބޭ حال ۞. حَسُنَتْ = ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. އެތަން ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.۞ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ = قَرَار ވުޖޫދުވުމާއި ދެމިތިބުމަށް ތިބޭތަން.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ مَا يَعْبَؤُا۟ بِكُمْ رَبِّى = ކަލޭގެފާނުގެ ރައްކާތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ رَبُّ ކީއްވެގެން ރަޙްމަތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ؟۞ (ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއްވެސް ފަރުވާއެއް ކަލޭގެފާނުމެން ނުބަލައްވާނެއެވެ.)۞ لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންގެ دعاء ނުވާނަމަ / ކަލޭމެންގެ އަޅުކަން ނުވާނަމަ.۞ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުކުރީމުއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ.)۞ فَسَوْفَ يَكُونُ = ފަހެ ނިކަންހުރެ (އާޚިރަތުގައި) އެކަށީގެންވާނެއެވެ.۞ لِزَامًا ﴿٧٧﴾ = (عَذَاب) ލާޒިމުވުމުގެ ސަބަބަކަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އެމީހުން يعني: އިސްލާމްދީނަށް ސާބިތުވެހުރުމަށް رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން (ދަންނަވައެވެ.) އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ثواب އާއި މާތް ދަރަޖަތައް ދިނުއްވާނެއެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި އެމީހުން ބިއްދިރު تَحِيَّة އާއި سَلام އެމީހުންނަށް ދިނުއްވާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ން تَحِيَّة އާއި ملائكة ބޭކަލުންގެ سلام އެވެ. ނުވަތަ މިދެއެއްޗަކީވެސް الله ގެ حضرة ން ސަލާމެވެ. والله أعلم .

(٧٦) އެއީ އެމީހުން އެސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި قَرَارُ ވެ ހަމަޖެހިގެންތިބުމުގެ ގޮތުންނާއި އަރާމުކަމަށް މިބުމުގެގޮތުން އެތަން މާތްވެގެންވެއެވެ. ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކާފަރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް ކަލޭމެން دعاء ނުކުރާނަމަ، އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާނަމަ ކަލޭމެންނާއިމެދު މިވަންކަލޭގެ ކަލޭމެންގެ ربّ އެއްވެސް ފުރުވާއެއް ނުބަހައްޓަވާނެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންނާމެދު ދެން އެކަލާނގެ ބަރުވާއެއް ކޮންފަދަކަމެއްވޭތޯއެވެ؟ އަދި ކާފަރުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް) ދޮގުހަދައިފިމުއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ލާޒިމުވުމުގެ ސަބަބެއްކަމުގައި އެކަން ވާނެއެވެ. އެބޭލުމަށް ވާނެއެވެ. والله أعلم .